

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософсько-методологічні основи наукових досліджень»

третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

за освітньо-науковою програмою «Цивільний захист»
підготовки доктора філософії

у галузі знань «Цивільна безпека»

за спеціальністю «Цивільна безпека»

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2025-2026
навчальний рік.

Протокол від «25» серпня 2025 року №1

Силабус розроблений відповідно до робочої програми обов'язкового загального освітнього компонента «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень»

Черкаси -2025 рік

Інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Досягнення програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» забезпечує достатній рівень спроможності здобувача наукового ступеня *PhD* до роботи з методологічним і теоретичним ресурсом кваліфікаційної роботи. Базовий статус дисципліни реалізується корпусом ідей, аналітичних інструментів і положень, які несуть інтеграцію загальнотеоретичного досвіду в цілісність дисертаційного дослідження.

Знання філософсько-методологічних основ, навички теоретичної думки й дискусії необхідні у вимірах дослідних робіт, критичному мисленні, порядкуванні інформаційною складовою дослідження. В такий спосіб вивчення даної дисципліни сприяє академічній доброчесності і фаховій зрілості здобувача *PhD* згідно з критеріями глобальної наукової спільноти.

Особливість дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» виражається дискурсивною логікою, значимою для архітектури наукового дослідження.

Вивченню дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» передуює освоєння здобувачами вищої освіти низки гуманітарних навчальних дисциплін: «Філософія», «Історія та культура України», «Політологія», «Філософія і методологія науки». Навчальна дисципліна «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» надає теоретичні інструменти та логічний потенціал для вивчення професійних дисциплін у період підготовки на освітньому рівні *PhD*.

Опанування навчального компоненту «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» для денної форми здобуття вищої освіти займає 2 семестри, вміщує 5 кредитів ЄКТС (150 годин) та здійснюється у 1 і 2 семестрах.

Перший семестр завершується диференційованим заліком, другий – екзаменом.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Юрченко Любов Іванівна, старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, доктор філософських наук, професор
Контактна інформація	Телефон – (097) 711-91-04
E-mail	vl7733153@gmail.com
Наукові інтереси	- соціальна безпека; - соціальна відповідальність людини, суспільства; - психологічні реабілітаційні практики.
Професійні здібності	Професійні знання і досвід теоретичної та прикладної наукової роботи а також філософсько-теоретичної діяльності;

	- значний досвід проведення навчальних занять у вищій школі із застосуванням творчих форм роботи
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Проведення наукових досліджень та підготовка і публікація за їхніми результатами доповідей на наукових конференціях, статей в наукових журналах; монографій і підручників, отримання патентів. Профіль Researcher GKL-78632022 Scopus ID57201700550 Профіль ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4957-338X

Час та місце проведення занять з дисципліни

Заняття з навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» проводяться відповідно до розкладу занять. Електронний формат розкладу (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом періоду її вивчення щопонеділка з 15.00 до 16.00. За потреби час додаткової консультації здобувачів освіти погоджується із викладачем.

Мета навчальної дисципліни: «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» – розвиток науково-теоретичної культури здобувачів *PhD* засобами дискурсивної логіки та гностичних процедур філософії, знань і здатності до інтеграції досвіду в науково-філософській та прикладній сферах.

Застосовність програмних результатів навчання з даної дисципліни при вивченні низки дисциплін професійного циклу і в окремих формах дослідної діяльності при написанні та підготовці дисертації до захисту визначає її роль як логічного інструмента в освітньо-науковій програмі рівня *PhD*.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (вечірня)	заочна
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	Обов'язкова загальна	Обов'язкова загальна
Рік підготовки	Перший	
Семестр	1-й, 2-й	
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	5	5
- кількість модулів	2	
- загальна кількість годин	150	150
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	36	20
- практичні заняття (годин)	0	
- семінарські заняття (годин)	38	4

- лабораторні заняття (годин)	0	
- курсовий проект (робота) (годин)	0	
- інші види занять (годин)	0	
- самостійна робота (годин)	76	126
- індивідуальні завдання (науково-дослідне)(годин)	індивідуальні самостійні	індивідуальні і самостійні
- підсумковий контроль (диференційований залік, екзамен)	диференційований залік, екзамен	диференційованій залік, екзамен

Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного вивчення дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» необхідні є досягнуті програмні результати навчання з дисциплін «Філософія» першого (бакалаврського) та «Філософія і методологія науки» другого (магістерського) освітньо-професійних рівнів, що становлять її безпосередні передумови.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	ПР
Мати передові концептуальні та методологічні знання в сфері цивільної безпеки і на межі галузей знань, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку цивільної безпеки, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.	ПРН01
Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та критичного аналізу, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.	ПРН04
Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з цивільної безпеки та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів та дотриманням норм професійної і академічної етики, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.	ПРН05
Визначати наукові та практичні проблеми у сфері цивільної безпеки, глибоко розуміти методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях та у викладацькій практиці.	ПРН07

- формування у здобувачів наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні, спеціальні (предметні) та	ЗК, СПК, СФК
---	--------------

спеціальні (фахові)	
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел	ЗК01
Здатність розв'язувати комплексні проблеми цивільної безпеки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.	ЗК04

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. Філософсько-теоретичні засади науки

Тема 1.1. Раціональність, її генеза та типологія

Поняття раціональності, проблема її природи, типологія. Зв'язок теорії та практики в розвитку раціональності. Методологічна функція філософії.

Філософське і наукове знання: спільність і відмінність. Наука за умов трансформації суспільства.

Специфіка духовно-теоретичного досвіду філософії. Цілі філософії і науки в соціокультурному процесі. Логіка і структура дослідження у науці та філософії. Взаємозбагачення науки та філософії.

Тема 1.2. Філософія як теоретична діяльність

Проблема пояснення світу та історичні форми світобачення. Генезис філософсько-теоретичної діяльності. Філософська теорія пізнання. Поняття суб'єкта в гносеології. Суб'єкт та об'єкт. Предмет, явище, річ у собі та для себе.

Процес пізнання і його основні етапи. Проблема об'єктивності знання. Істина у філософії та в науці. Відносність істини як факту пізнання.

Тема 1.3. Філософська онтологія та розвиток наукової думки

Категоріальний аналіз буття. Періодизація онтології в європейській теоретичній традиції.

Антична онтологія в парадигмі космоцентризму. Формування ідеалізму як передумова науково-теоретичної діяльності. Ідеалістичні візії природного світу та їх роль у формуванні передумов науки.

Роль і місце гуманістичної ідеології Ренесансу в розвої природничих та соціально-гуманітарних наук.

Формування науково-філософської картини світу та феномен деїзму в новочасній науці. Просвітництво та його внесок у розвиток науки в Європі. Німецька класична філософія та становлення некласичної раціональності у філософії та науці.

Модерн як онтологія зламної доби. Зв'язок модерну та релятивістського світорозуміння в науці. Ідеологія постмодерну та постнекласична парадигма.

Онтологія віртуального буття, її специфіка та взаємозв'язок з науковим життям глобальної спільноти.

Тема 1.4. Проблема методу у філософії та наукова методологія

Метод, методика, методологія. Загальнотеоретичні та науково-прикладні методи. Форми, моделі, парадигми пізнання. Фальсифікація. Операції мислення та їх зв'язок із природою методів. Філософські методи. Діалектика та її форми. Діалектичний аналіз у просторі наукового дослідження.

Операції мислення як базові структури наукової методології. Аналіз та синтез у побудові наукового дослідження.

Синергетика як нова стратегія наукового пошуку. Використання синергетики для теоретичного моделювання природних та соціальних процесів.

Математичні методи та математична логіка в науковому дослідженні.

Тема 1.5. Позитивна наука та позитивізм

Поняття позитивного знання та позитивної науки. Емансипація факту в позитивізмі. Розвиток та періодизація позитивізму. Процеси диференціації та синтезу наукових галузей та дисциплін.

Поняття картини світу в некласичній науці та філософії ХХ ст. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу. Пошуки філософії в умовах глобалізму. Соціально-екологічна філософія.

Вплив теорії на спостереження. Релевантність

Тема 1.6. Феноменологічний вимір наукового світорозуміння

Науковий факт як ментальний феномен. Базові уявлення про онтологію свідомості, феноменологію та феноменологічну філософію. Феноменологічна позиція та її зв'язок з математичною абстракцією. Модернізація суб'єктивно-ідеалістичної візії мислення та трансцендентального ідеалізму у положеннях феноменологічної філософії.

Антропний принцип і його значення для формування постнекласичної науки. Зв'язок антропного принципу в науці з феноменологією, онтологією свідомості та мислення. Реальність та спостереження. Редукціонізм.

Свідомість і свідоме буття. Hard problem of consciousness та логічний ідеалізм у науково-філософській проблематиці на межі ХХ–ХХІ століть.

Тема 1.7. Філософські підвалини наукового осягання простору та часу

Континуум фізичний, символічний, віртуальний, математичний. Об'єктивна і суб'єктивна реальність в утворенні континууму. Антропологічні та біоритмові підвалини часу та простору.

Поняття простору у філософії. Простір як категорія сутності. Еволюція просторових уявлень та її зв'язок із розвитком науки. Фундаментальна роль феноменів сприймання простору. Еволюція просторових уявлень у науково-теоретичному досвіді та трансформація положень філософської культури. Новітня космологія і її зв'язок з філософськими візіями простору.

Категорія часу. Екзистенціальна природа та багатовимірний характер

часу. Методологічна проблема часу в сучасній науці. Темпорологія – галузь сучасної науки. Системний підхід і роль загальної теорії систем у розвитку новітніх моделей об'єктивного часу. Детермінізм та передбачуваність.

МОДУЛЬ 2. Наука як форма досвіду

Тема 2.1. Соціальність та наукове пізнання

Ідея перетворення світу та розвиток науки. Витоки, становлення та розвиток сучасної науки. Суспільна роль науки. Специфіка наукової емпірії та наукового досвіду. Кодування наукового досвіду в контексті нормативного соціального коду культури.

Наука в цілісності культури. Ціннісна самодостатність дослідницького процесу та відповідальність ученого. Академічна доброчесність науковця і її апріорні засади в дослідній діяльності.

Наука як цивілізаційний проект. Поняття світової наукової спільноти та закономірності взаємодії інституцій науки в глобальному просторі. Феномен університетської науки та його розвиток з позицій типології (періодизації) соціальності й економічних закономірностей соціальної динаміки.

Соціальний запит та наукові інтереси дослідника.

Висвітлення сучасності у соціальних дискурсах. Соціально-екологічна філософія і її зв'язок із глобальними проблемами світу.

Тема 2.2. Науковий пошук. Відкриття

Відкриття як системотворча категорія онтології науки. Новизна в науці і пошук її критеріїв. Феномен інсайту в науці: індивідуально-психологічний і філософсько-теоретичний вимір. Творчий процес у розвідках науковців.

Етапи наукового дослідження – проблема, гіпотеза, емпіричний дослід та теорія.

Основні особливості когнітивної науки. Когнітивна теорія про зміст та значення стратегій пошуку в процесі рішення творчих задач. Ірраціональні чинники творчого пошуку та їх потенціал. Евокативні прийоми теоретичного пошуку.

Теорія інтелекту Р. Стернберга та її застосовність у формуванні, оцінці та проектуванні професійного розвитку науковців.

Принципи академічної доброчесності та антикорупційна діяльність у наукових дослідженнях.

Тема 2.3. Еволюція науки як предмет філософського пізнання. Наукові революції

Наука за умов трансформації суспільства. Динаміка наукового знання та періодизація розвитку науки. Поняття про методологічну кризу. Методологічна криза класичної раціональності та її відображення в критичному переосмисленні наукового інструментарію. Чи помиляється розум? Зміна підвалин категоризації розуму. Проблема розуму в ракурсі глобальних проблем. Вчені і філософи про необхідність розробки стратегій

глобальної цивілізації.

Наукова парадигма. Механізм еволюції та революції в поступі науки. Теорія наукових революцій та її значення для аналітичних і прогностичних досліджень сучасної науки. Ідея актуалізації основ та елементи неоархаїки в науковій картині світу.

Тема 2.4. Науки про людину і їх динаміка в сучасному світі

Суспільна роль науки. Сутність людини в просторі наукового пізнання. Диференціація знання про людину та інтеграція його в контексті культур-антропологічних проблем глобального світу.

Віртуалізація соціального та біологічного аспектів людської природи. Феномен HomoVirtualis. *Techne, lavirtue* – чинники суб'єктності людини та соціуму. Розвиток і вплив інформаційних технологій на базисні структури соціальності.

Гаджети в житті людей. Технократизм і технофобія в світлі технізації і технологізації спілкування людей у професійному і приватних середовищах.

Науково-філософські положення про життєдіяльність сучасної людини. Валеологія та інтеграція здоров'язберігаючих підходів у соціальних науках, медичному, психологічному пізнанні. Філософія харчування і нутрицевтика.

Тема глобально-епідеміологічних викликів і небезпек в філософському і науковому пізнанні.

Проблема науки в особливих умовах – надзвичайних ситуаціях, збройній агресії, повоєнній відбудові інфраструктури та економіки держави.

Тема 2.5. Персональний аспект і суб'єктивні смисли наукового досвіду

Особистість ученого. Поняття автономного творчого комплексу і його застосовність до психологічного статусу дослідника. Типологія особистостей учених та творчих особистостей.

Професійна самовідданість і обдарованість ученого. Креативність і її специфіка в науково-дослідницькій діяльності і філософії. Філософський транс. Сучасні підходи до креативності: форма трансгресії, форма сублимації, інтуїтивний досвід, символічна архітектура, вибір стратегії і т. ін.

Персоналії видатних учених та філософів минулого та сучасності.

Проблема персонального смислу науково-теоретичної діяльності.

Тема 2.6. Філософська футурологія про набутки прогресу і духовне майбуття людства

Футурологічні та есхатологічні ідеї у філософії XX та XXI століть. Ідеї кінця філософії, пост-культури та ін. Глобальні проблеми сучасності в світлі філософської футурології.

Есхатологічна тенденція у філософії постмодерну. Переосмислення ідеї прогресу та переоцінка його цінностей у світлі віртуального буття людини та спільноти.

Феномен діджиталізації культури та комунікативних процесів. Суб'єкт

як інтерактивна якість. Проблема цифрового протезування людських зносин.

Футурологічний песимізм та оптимізм в аспекті наукового втручання у процеси життєдіяльності людини, людства. Керовані стани цивілізації.

Проблема етичних цінностей майбутнього. Постправда, конспірологія, інформаційно-психологічні техніки та перспективи суспільної свідомості.

Тема 2.7.Емансипований розум. Розвиток штучного інтелекту

Поняття штучного інтелекту. Службові функції штучного інтелекту та його відносна автономія. Штучний інтелект та критерії новизни, винаходу, творчого результату.

Штучний інтелект у роботі на глобальні стратегії. Роботизація зносин і життєвих відправ соціуму. Прогнози видатних науковців і технологів щодо функціонального заміщення людського ресурсу і домінування розуму машин.

Віртуальна реальність у культурі екранного коду. Цифрові та пост-цифрові практики в різноманітних формах буття культури. Діджераті, вплив провідних фахівців комп'ютерної культури на майбуття людства.

Праця і бездіяльність у контексті проблем штучного інтелекту. «Вічна юність»: феномен хікікоморі та його зв'язок із глобальними проблемами.

Непозбутній і прогресивний характер інформаційно-технічних реалій.

Гендерні аспекти філософії науки. Питання інклюзивності у наукових дослідженнях. Протидія боулінгу у процесі навчання та пізнання.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (вечірня) форма здобуття освіти					
	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекції	семінар- ські заняття	лаборатор ні (інші види)	само- стійна робота	Поточний контроль
1-й рік, 1-й семестр						
Модуль 1. Філософсько-теоретичні засади науки						
Тема 1.1.Раціональн ість, її генеза і типологія	9	2	2	0	5	опитування, завдання, індробота
Тема 1.2. Філософія як теоретична діяльність	9	2	2	0	5	опитування, завдання, індробота
Тема 1.3.Філософсь каонтологія та розвитокнауко вої думки	15	6	2	0	7	опитування, завдання, індробота

Тема 1.4.Проблема методу у філософії та наукова методологія	11	2	2	0	7	опитування, завдання, індробота
Тема 1.5.Позитивна наука та позитивізм	9	2	2	0	5	опитування, завдання, індробота
Тема 1.6.Феноменол огічний вимір наукового світорозумінн я	9	2	2	0	5	опитування, завдання, індробота
Тема 1.7.Філософсь кі підвалини наукового осягання простору і часу	12	2	4	0	6	опитування, завдання, індробота
модульна контрольна робота	2		2			Письмова робота
Разом за модулем 1	76	18	18	0	40	
1-й рік, 2-й семестр						
Модуль 2.Наука як форма досвіду						
Тема 2.1. Соціальність та наукове пізнання	10	2	2	0	6	опитування, завдання, індробота
Тема 2.2. Науковий пошук. Відкриття	10	2	2	0	6	опитування, завдання, індробота
Тема 2.3.Еволюція науки як предмет філософського пізнання. Наукові революції	10	2	2	0	6	опитування, завдання, індробота
Тема 2.4.Науки про людину та їх динаміка в сучасному світі	12	4	2	0	6	опитування, завдання, індробота

Тема 2.5.Персональний аспект і суб'єктивні смисли наукового досвіду	10	2	4	0	4	опитування, завдання, індробота
Тема 2.6.Філософська футурологія про набутки прогресу і духовне майбуття людства	10	2	4	0	4	опитування, завдання, індробота
Тема 2.7.Емансипований розум. Розвиток штучного інтелекту	10	4	2	0	4	опитування, завдання, індробота
модульна контрольна робота	2		2			Письмова робота
Разом за модулем 2	74	18	20	0	36	
Разом	150	36	38	0	76	

Назви модулів і тем	заочна форма здобуття освіти					
	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекції	семінар- ські заняття	лаборатор ні (інші види)	само- стійна робота	Поточний контроль
1-й рік, 1-й семестр						
Модуль 1. Філософсько-теоретичні засади науки						
Тема 1.1.Рациональн ість, її генеза і типологія	9	2			7	опитування, завдання, індробота
Тема 1.2. Філософія як теоретична діяльність	9	2			7	опитування, завдання, індробота
Тема 1.3.Філософсь ка онтологія	15				15	опитування, завдання, індробота

та розвиток наукової думки						
Тема 1.4. Проблема методу у філософії та наукова методологія	11	2			9	опитування, завдання, індробота
Тема 1.5. Позитивна наука та позитивізм	9	2			7	опитування, завдання, індробота
Тема 1.6. Феноменологічний вимір наукового світорозуміння	9				9	опитування, завдання, індробота
Тема 1.7. Філософські підвалини наукового осягання простору і часу	14	2	2	0	10	опитування, завдання, індробота
Разом за модулем 1	76	10	2	0	64	
1-й рік, 2-й семестр						
Модуль 2.Наука як форма досвіду						
Тема 2.1. Соціальність та наукове пізнання	10	2			8	опитування, завдання, індробота
Тема 2.2. Науковий пошук. Відкриття	10	2			8	опитування, завдання, індробота
Тема 2.3. Еволюція науки як предмет філософського пізнання. Наукові революції	10	2			8	опитування, завдання, індробота
Тема 2.4. Науки про людину та їх динаміка в сучасному світі	12				12	опитування, завдання, індробота

Тема 2.5.Персональний аспект і суб'єктивні смисли наукового досвіду	10				10	опитування, завдання, індробота
Тема 2.6.Філософська футурологія про набутки прогресу і духовне майбуття людства	10	2			8	опитування, завдання, індробота
Тема 2.7.Емансипований розум. Розвиток штучного інтелекту	12	2	2		8	опитування, завдання, індробота
Разом за модулем 2	74	10	2		62	
Разом	150	20	4	0	126	

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальні науково-пошукові роботи здобувачів не є жорстко нормативною формою індивідуально-дослідних завдань (див. розподіл навчальних годин). Індивідуальна робота з дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» є викладення аргументованої позиції здобувача в поставленому питанні з використанням спеціальної літератури з програмного переліку і за вільним вибором. На семінарських заняттях практикується захист робіт, а також дискусія за пропонованими темами.

Орієнтовна тематика аналітичних науково-пошукових завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів:

1. Концепція С. Тулміна в методології наукових досліджень. Охарактеризувати, проаналізувати можливості застосування.
2. Дедуктивні методи в дослідженнях. Переваги та недоліки.
3. Застосування індуктивного методу в науці; позитивні та негативні сторони даного методу.
4. Сутність концепції К. Поппера в методології досліджень.
5. Методологія валеологічної діагностики за умов сучасних реалій світу.
6. Особливості методологічної концепції Т.Куна; можливості

застосування.

7. Методологічний принцип У. Оккама в сучасній науці.
8. Методологічна доктрина С. Тулміна. Можливості її застосування у власних дослідженнях.
9. Концепція дослідницьких програм І. Лакатоса
10. Поняття кореляційного аналізу, приклади застосування.
11. Жанри, форми та структура наукових праць і творів.
12. Сутність проблем наукометрії та індикаторів науки.
13. Форми, моделі, парадигми наукових досліджень. Фальсифікація.
14. Явища кореляції реальності та спостереження в експерименті. Редукціонізм.
15. Вплив теорії на спостереження. Релевантність.
16. Принцип детермінізму та передбачуваність у науковому дослідженні..
17. Місце та характеристика науки про безпеку в сучасній системі знань.
18. Місце суб'єкта, об'єкта, предмета наукового дослідження в сучасній картині світу.
19. Роль і місце, проблема інтелектуальної власності в сучасній науці.
20. Розум і еволюція
21. Цифрові практики: їх особливості, переваги й проблеми
22. Прогноз цивілізації: обґрунтування Вашого футурологічного погляду.
23. Віртуальна реальність – локальна чи тотальна. Ознаки віртуального.
24. Ваше ставлення до використання штучного інтелекту в наукових дослідженнях.
25. Наукова творчість і «практична істинність наукової абстракції»

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання під час вивчення навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» є:

- доповіді на семінарських заняттях (презентаційні матеріали, тексти доповідей та виступів);
- виконання індивідуальних завдань;
- диференційований залік;
- екзамен.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль засвоєння вивченого матеріалу здійснюється на кожному семінарському занятті шляхом проведення усного опитування. Він призначений для перевірки якості засвоєння попередньо викладеного

навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль може проводитися наступними способами:

- усне опитування – застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння здобувачами вищої освіти навчального матеріалу попереднього заняття;
- письмовий експрес-контроль – проводиться з метою перевірки рівня знань здобувачів вищої освіти за попереднє (декілька попередніх) занять.
- тестовий контроль за темами
- академічна дискусія;
- доповіді та презентації.

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання здобувачами вищої освіти модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту тощо) та є обов'язковим. Під час вивчення дисципліни «Філософія і методологія науки» проводиться два модульні контролю.

Підсумкова оцінка за вивчений модуль визначається як сума поточних оцінок (балів) за вивченим модулем. Оцінювання кожного модуля необхідно проводити таким чином, щоб звітність за результатами засвоєння модуля була як за обов'язкові види робіт так і за допоміжні завдання (активність та успішність здобувачів вищої освіти під час проведення семінарів, відпрацювання рефератів, доповідей, презентацій тощо).

Підсумкова семестрова оцінка визначається за результатами отриманих модульних оцінок та відповіді на екзамені.

З навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» підсумковою формою контролю є диференційний залік (перший семестр) та екзамен.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів За видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 1	лекції	9	0	0
	семінарські заняття	8	5	40
	Модульна контрольна робота: контрольне тестування	1	30	30
Разом за модуль 1				70
II. Підсумковий контроль (диференційований залік)				30

Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100
Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 2	лекції	9	0	0
	семінарські заняття	9	3	27
	Модульна контрольна робота	1	13	13
	індивідуальна робота	1	30	30
Разом за модуль 2				
II. Підсумковий контроль (екзамен)				30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

заочна форма навчання

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 1	лекції	5	4	20
	семінарські заняття	1	10	10
Разом за модуль 1				70
II. Підсумковий контроль (диференційований залік)				30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100
Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 2	лекції	5	4	20
	семінарські заняття	1	10	10
	індивідуальна робота	1	40	40
Разом за модуль 2				70
II. Підсумковий контроль (екзамен)				30
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Поточний контроль

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті: у першому семестрі

5 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, приймає участь в дискусії;

4-3 бали – здобувач вищої освіти добре орієнтується у специфіці вивченої теми, аналізує факти.

2 бали – здобувач вищої освіти орієнтується в окремих аспектах обговорюваної тематики;

1 бал – здобувач вищої освіти не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання .

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті: у другому семестрі

3 бали – здобувач вищої освіти вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, приймає участь в дискусії;

2,5 бали – здобувач вищої освіти добре орієнтується у специфіці вивченої теми, аналізує факти.

2 бали – здобувач вищої освіти орієнтується в окремих аспектах обговорюваної тематики;

1 бал – здобувач вищої освіти не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекційному занятті: для заочної форми навчання

5 балів – здобувач вищої освіти вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади, приймає участь в дискусії;

4-3 бали – здобувач вищої освіти добре орієнтується у специфіці вивченої теми, аналізує факти.

2 бали – здобувач вищої освіти орієнтується в окремих аспектах обговорюваної тематики;

1 бал – здобувач вищої освіти не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання .

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському

занятті: для заочної форми навчання

10-9 балів – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі, аргументовано висловлює свої думки та наводить приклади;

8-7 балів – здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, наводить приклади та висловлює свої думки;

6-5 балів – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці та може навести приклади;

4-3 бали – здобувач частково орієнтується в обговорюваній тематиці та може окреслити деякі її аспекти;

2-1 бал – здобувач поверхово орієнтується в обговорюваній тематиці і не може окреслити основні її аспекти;

0 балів – здобувач не орієнтується в обговорюваній тематиці, не знаходить відповіді на проблемні питання (за змістом лекції), у висловлюваннях щодо окремих положень припускається суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка повідомлення, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при контрольному тестуванні:

Тест включає 30 питань зі стандартизованим визначенням відсотка правильних відповідей та орієнтовної бальної оцінки. *Оцінюється від 0 до 30 балів відповідно до набраної кількості вірних відповідей у тесті.*

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульної контрольної роботи (у другому семестрі):

13-10 балів – вірно виконано всі завдання з дотриманням всіх вимог до виконання;

8-9 балів – вірно виконано всі три завдання, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

5-7 балів – виконано два завдання;

1-4 бали – виконано одне завдання;

0 балів – відповідь відсутня.

Індивідуальна робота.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка виявляє вміння оперувати навчальним матеріалом в аналізі філософської й професійної тематики. Викладач оцінює рівень загально-навчальних умінь і мотивації навчання (професійно значимої тематики міркувань здобувача).

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів:

30–23 бали – тему розкрито в повному обсязі, всі положення

обґрунтовані, є самостійні судження; з опрацюванням літератури;

22–18 балів – виконане в повному обсязі, але бракує самостійних міркувань і аргументації наведених прикладів;

17–13 балів – виконане частково, матеріал некритично запозичений з сайтів Інтернет;

12–7 балів – тему розкрито недостатньо та поверхнево, матеріал повторює положення лекції, приклади з лекції, розуміння недостатньо чітко;

6–0 балів – не виявляє знання навчального матеріалу/робота не виконана.

*Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів:
для заочної форми навчання*

40 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

38–36 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;

35–32 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;

31–28 балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;

27–24 балів – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;

23–20 балів – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;

21–16 балів – виконана частина роботи складає від 40% до 49% від загального обсягу;

15–9 балів – виконана частина роботи складає від 20% до 39% від загального обсягу;

8–4 бали – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;

3–1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;

0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень, логічність, самостійність мислення, впевненість, вміння виділяти головне, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, унікальність, уміння представити матеріал

Підсумковий контроль

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (диференційованому заліку):

Критерії оцінювання знань здобувачів на екзамені (оцінюється від 0 до 30 балів):

Білет екзамену з навчальної дисципліни містить три теоретичних питання. Відповідь оцінюється у наступний спосіб:

30-26 – здобувач вищої освіти вичерпно розкрив питання білету, виявив глибоке розуміння, надав аргументовані судження. Відповів на додаткове питання

25-20 – здобувач вищої освіти розкрив питання білету, але не виявив повної самостійності в аргументації положень своєї відповіді.

19-14 – здобувач вищої освіти у цілому впевнено доповів питання, але не всі положення аргументовані.

13-8 – здобувач вищої освіти у цілому розкрив питання, але утруднюється в інтерпретації ключових понять і не має своєї позиції.

7-1 – здобувач вищої освіти має фрагментарні знання та неспроможний до логічного послідовного викладу питання.

0 – здобувач вищої освіти неспроможний розкрити питання.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Охарактеризувати специфіку філософсько-теоретичної діяльності.
2. Розкрити особливості софійного та епістемного типів філософії та їх взаємозв'язок із науковою методологією.
3. Дати аналіз проблеми методу у філософії.
4. Обґрунтовано розкрити співвідношення понять методу, методики, методології.
5. Дати аналіз взаємодієвідношення філософії та науки.
6. Сформулювати й обґрунтувати власну позицію щодо наукового статусу філософії.
7. Схарактеризувати роль ранньогрецької натурфілософії у теоретичних розшуках сучасних природничих наук.
8. Висловити власну позицію щодо специфіки інтелекту й природи раціональності (в опорі на еволюційну епістемологію М. Р'юза чи інші ідеї, за вибором здобувача).
9. Назвати парадигми раціональності та коротко схарактеризувати їх.
10. Визначити наукові парадигми за В. Стьопінім. Розкрити зв'язок наукових парадигм із типологією прогресу.
11. Дати визначення раціоналізму та схарактеризувати раціоналістичний світогляд, його роль у розвитку науки та наслідки абсолютизації.
12. Розкрити смисл методологічної кризи наук у сучасну добу.
13. Схарактеризувати ірраціоналізм у філософії науки, його динаміку.
14. Розкрити природу й особливості ненаукових форм пізнання світу.
15. Дати аналіз непарадигмальних явищ розвитку науки (за власним вибором).
16. Дати характеристику хаотології та її походження.
17. Показати динаміку образу філософії в науково-теоретичній думці.
18. Дати аналіз метафори «кінця філософії» Ф. Фукуями.

19. Схарактеризувати основні операції мислення.
20. Розкрити роль теорії інформації у сучасній філософії.
21. Схарактеризувати вплив інформаційних технологій на стан ментальних ресурсів науки.
22. Схарактеризувати особливості організації наукового пошуку (можливо орієнтація здобувача на власний досвід планування та організації дослідження).
23. Провести диференціальний аналіз культурно-історичного поступу філософії та науки.
24. Розкрити відмінності між природничими, технічними, соціальними, гуманітарними науками.
25. Розкрити специфіку філософії в аспекті генези наук.
26. Провести диференціацію теоретичної та практичної філософії.
27. Схарактеризувати зв'язок поступу науки з появою «основного питання» філософії.
28. Розкрити соціально-економічні та духовно-теоретичні передумови виникнення та розвитку науки.
29. Розкрити зміст понять «картина світу» та «образ світу», показати їх антропогенну специфіку та техногенні модифікації.
30. Показати паралелізм антропоїдних образів світу на матеріалі вищкультури.
31. Розкрити логіко-теоретичний зміст уявлень про розвиток.
32. Навести основні моделі розвитку, що існують у сучасному науковому вжитку.
33. Розкрити специфіку діалектичного методу і його роль у сучасній науці.
34. Розкрити специфіку синергетики та її зв'язок із загальною теорією систем.
35. Показати взаємозв'язок тенденцій диференціації й інтеграції наукового пізнання.
36. Сформулювати антропний принцип і показати його роль у постнекласичній науці.
37. Розкрити основну тенденцію нового поєднання науки та філософії щодо проблеми об'єктивності знання (на матеріалі ідей С. Кріпке, Д. Чалмерса, та ін., за вибором здобувача).
38. Показати зв'язок логічного ідеалізму та науки (можливо на матеріалі ідей «Логіко-філософського трактату» Л. Вітгенштейна).
39. Схарактеризувати філософсько-теоретичні передумови постпозитивізму в науці.
40. Схарактеризувати неоматеріалізм і переосмислення категорії матеріального.
41. Розкрити моральнісний зміст науки щодо відповідальності людини за наслідки свого вибору.
42. Навести глобальні проблеми сучасності та показати можливість наукового підходу в їх розумінні та пошуках рішень.
43. Розкрити поняття простору та його філософські підвалини.

44. Виявити зв'язок категорії простору онтологічними розвідками філософії. 3
45. Розкрити екзистенціальну природу категорії часу та порядкування часом.
46. Показати, в який спосіб взаємодіють епістемний та інституціональний виміри науки.
47. Сформулювати визначення науки (якщо запозичене – дати інтерпретацію).
48. Дати аналіз теоретичних уявлень про суб'єкт наукового пізнання – в історичному минулому та в сучасному світі. Показати основну відмінність.
49. Схарактеризувати наукове дослідження як комплексний проект.
50. Окреслити позиції власного наукового дослідження. Що саме в ньому має цікавити науковий загал? Наскільки широкий?
51. Сформулювати поняття наукової новизни.
52. Розкрити теоретичне уявлення про відкриття і творчість у науці.
53. Показати проблемний характер уявлень про відкриття і творчість у науці.
54. Схарактеризувати науку як місію відкриття законів природи.
55. Окреслити процес постановки наукової проблеми, задачі.
56. Дати аналіз поняття «мета дослідження», навести приклади.
57. Розкрити поняття гіпотези, навести приклади.
58. Схарактеризувати специфіку наукового дискурсу та умов виводів.
59. Сформулювати поняття теорії, показати різницю між умовиводом і теорією.
60. Схарактеризувати особливості наукової аргументації.
61. Навести типологію методів у науці.
62. Розкрити відмінності між емпіричними й теоретичними методами дослідження. Навести приклади різноманітних методів.
63. Показати роль філософсько-теоретичних процедур у формулюванні методології власного наукового дослідження.
64. Показати дієвість кожного з чотирьох законів логіки в науковому дослідженні.
65. Розкрити суть проблеми авторства в науці.
66. Окреслити поняття авторського права та інтелектуальної власності.
67. Дати визначення проблеми відповідно до специфіки наукового пізнання
68. Окреслити співвідношення природничо-наукового знання та математичного мислення.
69. Окреслити співвідношення філософського та математичного мислення.
70. Показати лінійну еволюцію математичного апарату науки від числового символізму до математико-статистичних методів.
71. Розкрити специфіку математико-статистичних методів, навести приклади (або показати перспективи) їх використання у власному дисертаційному дослідженні.

- 72.Окреслитиспецифіку понять розвитку та еволюції.
Показатиеволюційний характер науковогопоступу.
- 73.Розкритивзаємозв'язокнауковогопізнання та технічногопрогресу.
- 74.Розкритипоняттянауковоїреволюції за Т. Куном.
- 75.Датианалізструктуринауковихреволюцій.
- 76.Роз'яснитивідмінністьміжпарадигмальними та непарадигмальними проблемами та теоріями.
- 77.Схарактеризуватиспецифікукризовихситуацій у поступі науки.
- 78.Окреслитивірогідніконструктивні та деструктивнінаслідкикризовихситуацій у науково-досліднійдіяльностісоціуму.
- 79.Розкритичинники й передумовиметодологічноїкризиприродничогознанняна початку ХХ ст.
- 80.Датиінтерпретаціюпроблемиматеріального в світліенергетично-інформаційноїкартиниреальності.
- 81.Показатирозвитокуявлень про матерію, поле, речовину у фізичних науках.
- 82.Висвітлитипідвалинифілософськогоірраціоналізму та йоговплив на методологіюнауковогопізнання.
- 83.Показативзаємозв'язокірраціональноїтенденції початку ХХ ст. і зародженнянекласичноїраціональності.
- 84.Окреслитиспецифікупостнекласичноїдобивнепарадигмальномурозвитку науки.
- 85.Висвітлитивзаємодію нового й старого в поступі науки.
- 86.Розкритисмислпроблеми «розуму, щохибить», і їїінтерпретацію в критичнихідеях П. Фейсрабенда.
- 87.Висвітлитиспецифікунауковоїфутурології (на матеріаліідей В. Вернадського, К. Цюлковського, Т. Лірі, іншихфеноменівнаукової прогностики за вибором).
- 88.Показатизв'язокнауковоїфутурології та глобальнихекологічних проблем.
- 89.Розкритизмістучення В. Вернадського про ноосферу.
- 90.Розкрититеоретичнеуявлення про штучнийінтелект і перспективийогорозвитку.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. У пріоритеті високий рівень пізнавальної активності та культури мислення, внутрішня мотивація досягнення компетентностей, спроможність до світоглядної позиції, академічна коректність.
2. Від здобувачів освіти вимагається підготовленість до семінарських занять з опрацюванням літератури, якісне і своєчасне виконання завдань.
3. Наукова спільнота поціновує культуру поведінки та повагу до іншої думки, що має відображатись у поведженні здобувачів і відповідає політиці

НУЦЗ України щодо академічної доброчесності.

4. Використання мобільних пристроїв на заняттях з дозволу викладача для забезпечення цифрових технологій навчання (тестів у системі OpenTest2, MentiMeter, демонстрації презентацій, входу за посиланням у вказані викладачем електронні документи, і т.ін.).

5. Здобувач освіти має право дізнатися у викладача бальні оцінки своєї успішності й вести паралельний моніторинг накопичуваних балів. Зворотний зв'язок, наданий викладачеві, доцільний також у формі відгуку здобувача про якість викладання і застосовність знань. Викликають інтерес і враховуються побажання й пропозиції здобувачів щодо тематичного наповнення навчання, технологій і форм подачі навчального контенту.

6. Здобувачі повинні дотримуватися академічної доброчесності. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються роботи, що містять не менше 50 % оригінального тексту при перевірці на академічний плагіат.

7. Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися політики гендерної рівності відповідно до чинного законодавства.

8. На заняттях здобувачі вищої освіти мають дотримуватися заходів безпеки воєнного стану відповідно до чинного законодавства.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

Основна

1. Юрченко Л.І. Методологія наукових досліджень у схемах, таблицях, прикладах: навч.посіб. Київ : УБС НБУ, 2014. 223 с.
2. Юрченко Л.І. Екологічна культура в контексті екологічної безпеки: Монографія Київ: Вид.ПАРАПАН, 2008. 296с
3. Юрченко Л.І. Технології в системі економічних та соціально-екологічних змін: навч.посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 177с.
4. Юрченко Л.І. Гуманітарна складова вищої освіти у вимірах ХХІ століття: монографія.Київ: УБС НБУ, 2013. 323 с.
5. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність / ЮрченкоЛ.І. Кол.монографія. Київ: УБС НБУ, 2009.255с.
6. Сучасний стан і проблеми розвитку бізнесу / Юрченко Л.І. Кол. Монографія. Київ: УБС НБУ.2018 306 с.
7. Філософія: підручник для здобувачів вищої освіти /авт. кол.; за ред. О.В. Рябініної, Л.І. Юрченко. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 296с.
8. Данилян О.Г. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Право, 2017. 448 с.
9. Кривоніс О.Б., Демченко О.М. Методологія науково-дослідної роботи:

навч. посіб. Київ : Медицина, 2011. 160 с.

10. Вдовичин І.Я. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Львів : Вид-во Львівськ. Комерц. Академії, 2014. 248 с.

11. Голіков В.А., Кузьмініх М.А., Онищенко О.А. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Одеса : ОНМА, 2014. 163 с.

12. Демківський А.В., Безус П.І. Основи методології наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.

13. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Вид. 5-е перероб і допов. Київ : Професіонал, 2008. 240 с.

14. Колесников О.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Вид. 2-ге перероб і допов. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 144 с.

15. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.

16. Загороднюк С.В., Євмешкіна О.Л., Лещенко В.В. Методологія наукових досліджень з державного управління: хрестоматія. Київ: НАДУ, 2014. 180 с.

17. Мокін Б.І., Мокін О.Б. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2014. 180 с.

18. Олійник Н.Ю. Методологія наукових досліджень. навч.-метод. посіб. для студентів економічного факультету. Кам'янець-Подільський: Сисин Я.І., 2015. 110 с.

19. Основи методології та організації наукових досліджень : Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / А. Є. Конверський та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

20. Юринець В.Е. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Львів : ЛНУ, 2011. 179 с.

21. Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності. навч. посіб. / Юрченко Л.І. та ін. Київ : УБС НБУ, 2015. 609 с.

22. Юрченко Л.І. Соціальна відповідальність наукових комунікацій як важлива стратегічна перевага розвитку науки / Юрченко Л.І. та ін. Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky. Volume 5, No 4/2017, S 139-143.

23. Юрченко Л.І. Технології в системі економічних та соціально-екологічних змін: навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2004. 177 с.

24. Юрченко Л.І. Гуманітарна складова вищої освіти у вимірах ХХІ століття: монографія. Київ: УБС НБУ, 2013. 323 с.

25. Жилінська О.І. Науково-технічна діяльність у контексті самоорганізації : монографія. Київ : Парламентське видавництво, 2010. 552 с.

26. Онопрієнко В., Ткаченко В. Історія української науки: курс лекцій. К.: Варта, 2010. 652 с.

27. Горбатюк Т.В., Гейко С.М., Лаута О.Д. Філософія науки та інноваційного розвитку: Навч. посібник. Київ – Ніжин, 2012.

28. Добронравова І.С. Новітня філософія науки: підручник для студентів філософських факультетів університетів і аспірантів (для складання кандидатського іспиту з філософії та філософії науки) Київ, 2009. 298 с.

29. Ратников В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. Вінниця: НОВА КНИГА. 2009. – 412 с.
30. Рябініна О.В. Психологія творчості. Теоретичні виміри. Актуальні тенденції. Навч. посіб. Харків: НУЦЗ України, 2019. 286 с.
31. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. Київ, 2011. 348 с.
32. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. – Вид. 3-тє, випр. та допов. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 364 с.

Додаткова

1. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища» галузі знань 18 «Виробництво та технології» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Затв. Наказом МОН України № 1427 від 23.12.2021 р. Офіційне видання. Київ, 2022. 15 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/12/24/183-Tekhn.zakh.navk.seredovyshcha-dokt.filos.pdf>.
2. Освітньо-наукова програма вищої освіти «Техногенно-екологічна безпека». Галузь знань 18 «Виробництво та технології». Спеціальність 183 «Технології захисту навколишнього середовища». Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. Відповідає Стандарту вищої освіти, затв. Наказом Міністерства освіти і науки України № 1427 від 23.12.2021 р. / Уклад. О.М. Кондратенко, В.Ю. Колосков, Є.О. Рибка, Р.В. Пономаренко, О.П. Строков, А.М. Левтеров, М.М. Зіпунніков, Г.В. Біловол, А. Джінанду, В.С. Зотов, С.А. Коваленко. Х.: НУЦЗ України, 2024. 44 с
3. Робоча програма професійного обов'язкового освітнього компонента ОК 01 «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» освітньо-наукової програми «Техногенно-екологічна безпека». Спеціальність 183 «Технології захисту навколишнього середовища». Галузь знань 18 «Виробництво та технології». Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти / Уклад.: Л.І. Юрченко. Х.: НУЦЗ України, 2024. 15 с.

Інформаційні ресурси

1. nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
2. korolenko.kharkov.com. – Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка
3. ScienceDirectFreedomCollection – Повнотекстова база даних видавничої корпорації Elsevier

4. [SciVerseScopus](#) – Реферативна база даних та наукометрична платформа видавничої корпорації Elsevier
5. [www.liga.net](#) – Комплексна система інформаційно-правового забезпечення.
6. [WorldLibraryofScience](#) – Всесвітня наукова бібліотека ЮНЕСКО
7. <http://www.kbuapa.kharkov.ua> – Бібліотека Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
8. <http://www.social.org.ua/>
9. <http://www.filosof.com.ua>
10. <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dovi.html>
11. <http://www.psylib.ukrweb.net/books/rassb01/index.htm>

Розробник:

Старший викладач кафедри
соціальних і гуманітарних дисциплін
доктор філософських наук, професор

Любов ЮРЧЕНКО